

УДК 811.111'23'371'42

КОСОВЕЦЬ Маргарита – аспірант кафедри теоретичної і прикладної фонетики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65044, Україна (berrylife777@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1124-6025>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.16>

Бібліографічний опис статті: Косовець, М. (2021). Комунікативні тактики реалізації стратегії маніпулювання в англійському детективі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 45, 181–192. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.16.

КОМУНІКАТИВНІ ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ МАНІПУЛЮВАННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДЕТЕКТИВІ

Анотація. *Пропонована стаття містить результати дослідження комунікативної стратегії маніпулювання та комунікативних тактик, які її реалізують. Матеріалом дослідження слугували англійські детективні романи, в яких об'єктом вивчення вибрано персонажне мовлення: допити поліцейським свідків та підозрілих. Предметом дослідження є комунікативні тактики, якими послуговуються поліцейські для створення маніпулятивного впливу на допитуваних. Метою розвідки є когнітивно-прагматичний аналіз комунікативних тактик, якими послуговуються детективи для створення маніпулятивного впливу на опитуваних. Дослідження ґрунтується на загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методах: методі синтезу й аналізу, методі спостереження, описовому методі, прагмалінгвістичному методі, когнітивному методі та контекстуально-інтерпретаційному аналізі. Запропоновано розширити перелік критеріїв, які зумовлюють структурні та комунікативно-прагматичні особливості допитів, і додати критерій ступеня офіційності допиту, адже у фактичному матеріалі поліцейському часто вдається отримати необхідну інформацію саме тому, що він обіцяє не додавати її до справи, тобто має місце неофіційний допит. Когнітивно-прагматичний аналіз стратегічного плану детектива, персонажа детективного дискурсу, уможливив створення власної класифікації комунікативних стратегій і тактик, якими послуговується той під час допитування свідків і підозрілих, намагаючись знайти вбивцю. Виявлено, що однією з головних комунікативних стратегій, до яких звертається детектив, є стратегія маніпулювання. Її експлікують комунікативні тактики провокування, попередження, погрози, шантажу, вмовляння та лестощів, кожна з яких маркована певними лексичними, морфологічними та синтаксичними засобами мови. Перспективою подальших*

досліджень є різнобічне вивчення лінгвальних механізмів здійснення маніпулятивного впливу на реципієнта у художньому дискурсі.

Ключові слова: детективний дискурс, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, маніпулювання, провокування, попередження, погроза, шантаж, умовляння, лестощі.

KOSOVETS Marharyta – Postgraduate Student at the Department of Theoretical and Applied Phonetics of the English Language, Odesa I. I. Mechnikov National University, 24/26, Frantsuzkyi bulvar str., Odesa, 65044, Ukraine (berrylife777@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1124-6025>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.16>

To cite this article: Kosovets, M. (2021). Komunikatyvni taktyky realizatsii stratehii manipuliuvannia v anhlomovnomu detektyvi [Communicative tactics of implementation of manipulation strategy in English detective]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 45, 181–192.* doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.16 [in Ukrainian].

COMMUNICATIVE TACTICS OF IMPLEMENTATION OF MANIPULATION STRATEGY IN ENGLISH DETECTIVE

Summary. *The present article contains the results of the study of the communicative strategy of manipulation and the communicative tactics that manifest it. The analysis is based on the data from English detective novels. The object of the study is the characters' speech: the detective's interrogation of witnesses and suspects. The scope of the study is the communicative tactics applied by the detective to manipulate witnesses and suspects. The purpose is cognitive and pragmatic analysis of the communicative tactics applied by the detectives to manipulate the witnesses and suspects. The investigation is based on the general and special linguistic methods: synthesis and analysis, method of observation, descriptive method, pragmatic and linguistic method, cognitive method, analysis of contextual interpretation. The main results of the study. The article suggests expanding the list of criteria that determine the structural and communicative-pragmatic features of interrogations, by adding another criterion, namely the criterion of interrogation formality degree. The offered criterion has turned out to be crucial for the investigated data, rich in the episodes in which the detective manages to obtain the necessary information due to his promise not to add the received information to the case. Thus, informal interrogation takes place. The cognitive and pragmatic analysis of the detective's strategic plan has resulted in our own classification of communicative tactics and strategies applied by the detective during the interrogation of witnesses and suspects. It has been established that one of the major communicative strategies used by the detective is manipulation. Manipulation is realized by the following communicative tactics: provocation, warning, menace, blackmail, persuasion, flattery. Each of these tactics is manifested by certain lexical, morphological and syntactic means of the English*

language. The perspective for further research is seen in the comprehensive study of the linguistic mechanisms of manipulative impact on the recipient in fiction.

Key words: *detective discourse, communicative strategy, communicative tactics, manipulation, provocation, warning, menace, blackmail, persuasion, flattery.*

Постановка проблеми. Комунікативні стратегії детектива орієнтовані на психологічний вплив на допитуваного, який може мати негативно-емоційне забарвлення (якщо останній не усвідомлює важливості розслідування, відмовляється надавати відомості чи каже неправду) або позитивне оцінне забарвлення (якщо допитуваний нервує, боїться або соромиться). Тож важливо встановити специфіку й механізм маніпулятивних мовленнєвих засобів, якими послуговуються детективи для створення впливу на опитуваних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження комунікативних стратегій і тактик привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (Т.А. ван Дейк, Дж. Ліч, Ф.С. Бацевич, Н.О. Бігунова, І.Н. Борисова, Є.М. Верещагін, О.С. Іссерс, В.Г. Костомаров, Л.М. Михайлов, К.Ф. Сєдов, О.П. Скородніков, О.О. Степаненко та ін.). Однак їхні праці не виявляють однозначності в розумінні сутності комунікативної стратегії.

На думку українського комунікативного лінгвіста Ф.С. Бацевича, стратегія мовленнєвого акту – це «оптимальна реалізація інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації» (Бацевич, 2004, с. 118).

Е.В. Ключев, який теж цікавиться цариною теорії мовленнєвої комунікації, під комунікативної стратегією розуміє «сукупність запланованих заздалегідь теоретичних ходів, реалізованих у ході комунікативного акту і спрямованих на досягнення комунікативної мети» (Ключев, 2002, с. 18).

Нам імпонує визначення О.С. Іссерс, яка трактує комунікативну стратегію «як сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативної мети й реалізованих у комунікативних тактиках» (Іссерс, 2003, с. 124).

Комунікативна стратегія й тактика – нерозривні поняття. Стратегія передбачає планування процесу мовної комунікації (Іссерс, 2003, с. 70), а тактика – це сукупність практичних ходів у реальному процесі мовленнєвої взаємодії, тобто комунікативна тактика на відміну від комунікативної стратегії співвідносна, насамперед, не з комунікативною метою, а з набором комунікативних намірів (Ключев, 2002, с. 19).

Досудове слідство складається з допиту свідків та підозрюваних про їхні стосунки з потерпілим, про місцезнаходження під час злочину та інші його обставини. Як слушно зазначають Л.В. Павличенко, Є.Ю. Нікіфорова та О.О. Гаврилюк, структурні та комунікативно-прагматичні особливості допитів зумовлені певними критеріями, до яких вона уналежнює: а) фактор первинності або вторинності допиту; б) його кооперативну або конфліктну спрямованість; в) фактор адресата, згідно з яким мають місце допити свідка, потерпілого та підозрюваного (Pavlichenko et. al, 2020, с. 189).

Актуальність дослідження зумовлена прагматичною значущістю аналізу комунікативних тактик, використовуваних детективом для створення маніпулятивного впливу на опитуваних.

Метою статті є встановлення й проведення когнітивно-прагматичного аналізу комунікативних тактик, якими послуговуються детективи для створення маніпулятивного впливу на опитуваних.

Мета дослідження визначає його основні завдання:

- розглянути структурні та комунікативно-прагматичні особливості допитів детективом свідків та запропонувати ще один критерій їх вивчення – критерій ступеня офіційності допиту;
- запропонувати власну класифікацію комунікативних стратегій і тактик, які використовує детектив під час допиту свідків та підозрілих із метою розшукати злочинця;
- визначити маніпуляцію як специфічну мовленнєву поведінку в процесі спілкування;
- виявити і проаналізувати комунікативні тактики реалізації маніпулятивної стратегії на прикладі комунікації персонажів англomовного детективного дискурсу.

Матеріалом для дослідження послуговували англomовні детективні романи, об'єктом вивчення в яких вибрано персонажне мовлення: допити детективом свідків та підозрілих. Предмет дослідження – комунікативні тактики, якими послуговуються детективи для створення маніпулятивного впливу на допитуваних.

Для вирішення поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні дослідницькі методи. Серед *загальнонаукових* методів у розвідці застосовано *метод синтезу й аналізу* – для цілісного дослідження окремих комунікативних конструкцій з огляду на їхню участь у реалізації стратегічного плану мовця; *метод спостереження*, який уможливив виявлення характерних ознак досліджуваних одиниць; *описовий метод* – для планомірної інвентаризації та виокремлення ознак аналізованого фактичного матеріалу. У межах *спеціальних* мовознавчих методів застосовано *прагмалінгвістичний метод* – для аналізу вибору мовцем певних мовних засобів утілення тієї чи тієї інтенції; *когнітивний метод* – для простеження зв'язку між певними когнітивними здібностями людини та мовленням, а також форм їхньої взаємодії; *контекстуально-інтерпретаційний* аналіз – для інтерпретації експлікованих та імплікованих інтенцій комунікантів як компонентів висловлювань у кожному контексті вибірки.

Виклад матеріалу. Аналіз структурних та комунікативно-прагматичних особливостей допитів детективом свідків злочину в сучасних детективних романах уможливили розширення переліку критеріїв, запропонованих Л.В. Павличенко та її колегами. Пропонуємо додати *критерій ступеня офіційності* допиту, адже в нашому матеріалі доволі часто детективу вдається отримати необхідну інформацію саме тому, що він обіцяє не додавати її до справи, тобто має місце неофіційний допит.

Наші спостереження над комунікативними стратегіями й тактиками, якими послуговується детектив – персонаж художнього детективного дискурсу – для встановлення особистості злочинця, уможливили створення власної *класифікації комунікативних стратегій і тактик*:

1) *стратегію* прямого запиту інформації, реалізовану комунікативними *тактиками* прямого запитання, уточнення, наказу та вимоги;

2) *стратегію* контролю над ходом бесіди, реалізовану *тактиками* вимоги говорити по суті, перебування та ухилення від відповіді;

3) *стратегію* самопрезентації, реалізовану тактиками засвідчення належності до певної групи, солідаризації з адресатом та дистанціювання від нього;

4) *стратегію* позитивного емоційного впливу, реалізовану комунікативними *тактиками* обіцянки, прохання, заспокоювання, вибачення, співчуття, подяки, докору та мітігації;

5) *стратегію* маніпулювання, реалізовану *тактиками* провокування, попередження, погрози, шантажу, вмовляння та лестоців.

У пропонованій статті розглядаємо лише комунікативну стратегію *маніпулювання* та комунікативні тактики, які її реалізують.

Дослідження прийомів та засобів маніпулятивного впливу привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (Н.О. Бігунова, О.В. Денисюк, О.В. Кузін, Л.В. Павліченко, К.Ф. Сєдов, І.А. Стернін, М.Р. Таїрова, Stephanie Gough, E.J. Austin та ін.). *Маніпуляцію* витлумачують як «специфічну мовленнєву поведінку в процесі спілкування, спрямовану на спонукання співрозмовника зробити невігідну для нього (але вигідну для того, хто спонукає) дію. Відмінною рисою цього способу спонукання є його прихований характер: «і мета, і процес спонукання навмисно приховуються від адресата» (Денисюк, 2003, с. 66). На думку М.Р. Таїрової, маніпулятивний вплив може бути здійснений лише за умови, що адресат добровільно приймає чужий погляд (Таїрова, 2004, с. 180). Зазвичай маніпулятивні тактики розглядають як дії, які суперечать етичним і/або комунікативним нормам (Бігунова, 2019, с. 217). Згідно з М.Р. Битяною, маніпуляція є грою на особливостях людської природи і людських слабкостях, які забезпечують «комунікативну сліпоту» реципієнта, роблять його пасивно-слухняним у визнанні правоти комунікатора (Битянова, 2001, с. 125).

Маніпулятивні стратегії спрямовані на зміну свідомості чи поведінки партнера зі спілкування відповідно до цілей мовця. Як слушно зазначає Н.О. Бігунова, висновки про маніпулятивність/неманіпулятивність тієї чи тієї тактики в кожному конкретному випадку її використання роблять не на підставі аналізу структури цієї тактики, а відповідно до оцінки комунікативного наміру мовця (Бігунова, 2019, с. 217).

Розглянемо вживання згаданих вище маніпулятивних тактик персонажами літературного дискурсу для реалізації аналізованої маніпулятивної стратегії.

Тактика провокування, на думку О.С. Іссерс та О.А. Плотнікової, – це цілеспрямована, мотивована комунікативна поведінка, здійснювана за допомогою свідомо дібраних мовних та мовленнєвих засобів (Іссерс, 2003, с. 223). Провокація спрямована на корекцію психологічного стану співрозмовника з метою його зміни (Степанов, 2004, с. 18) та належить до конфліктного типу комунікативних взаємин, тому що може викликати в партнера негативну реакцію та, як результат, спричинити небажані для нього наслідки. Однак, незважаючи на можливі несприятливі наслідки цієї тактики, провокаційна поведінка також може бути розглянута з позитивного боку. Так, В.С. Григор'єва розглядає провокаційне або мотивувальне запитання, яке спонукає співрозмовника «розкритися». «Шокуюче» питання або «питання-напад» може змусити співрозмовника перервати мовчання і висловитися без зайвих роздумів (Григор'єва, 2007, с. 75). Цей тип запитань є, на нашу думку, ефективним засобом отримання потрібної інформації, як-от у такому прикладі використання детективом тактики провокування:

*“And yet you were going to make Felicity a presenter,” said Hamish. “And when it came to looks, Felicity was not in the same league as Crystal. She had never presented a programme before, as far as I know. **Did Felicity threaten to tell your wife? Did she blackmail you?**”*

“I want a lawyer,” said Rory sullenly (Beaton, 2003, p. 55).

У наведеному фрагменті провокація досягнута шляхом постановки «шокуючих» прямих запитань, які захоплюють опитуваного зненацька. Семантичне значення дієслів *threaten* (*погрожувати*) та *blackmail* (*шантажувати*) увиразнюють ефект провокації. Співрозмовник потрапляє у «комунікативну пастку» без можливості уникнути відповіді на поставлені запитання.

Розглянемо ще один приклад тактики провокації:

“The silliest thing,” said Edie with awful brightness. “I was vacuuming the room and I slipped and the end of the vacuum went straight through the window.”

“So all this talk about someone throwing a brick through the window is lies? Come on, Edie, I’m not daft and I know what goes on in Drim. Someone was jealous of you getting a wee speaking part.”

Edie glared at him and then shrugged her thin shoulders. “Oh, well, you know how we are here. Someone pushed money in an envelope through the letter box the other day for the repairs. We settle our own disputes” (Beaton, 1998, с. 127)

У цьому прикладі тактика провокації заснована на умовиводі поліцейського та його зізнанні в тому, що він володіє певною інформацією. Еді не хоче скаржитися на мешканців села й намагається розкрити правду про те, що хтось із них розбив її вікно через заздрість, бо вона отримала головну роль у виставі. Коли поліцейський питає її про розбите скло, вона говорить, що сама його розбила через власну необачність. Догадка поліцейського про те, що сталося, захоплює її зненацька, і вона змушена визнати його правоту.

Погрозу, або менасив, розглядають як складний директивно-комісивний мовленнєвий акт, що поєднує у собі дві ілюктивні мети: прийняття адресан-

том зобов'язання виконати певну дію й дотримання певної лінії поведінки та спробу змусити когось до дії (Войцехівська, 2014, с. 18). Менасиву в конфліктному дискурсі притаманна цілеспрямованість, він імпліцитно або експліцитно виконує маніпулятивну функцію, виявлювану через вербальні (прямі й опосередковані) та невербальні (передані автором) засоби (Войцехівська, 2014, с. 20). Тактика погрози спрямована на зміну поведінкової чи емоційної сфери особистості адресата шляхом апелювання до почуття страху чи висловлення побоювання (Мартынова, 2006, с. 14).

В англomовному детективному дискурсі детектив зазвичай удається до погрози, якщо свідки відмовляються йти на контакт та під тим чи тим приводом приховують інформацію або кажуть неправду, як у такому прикладі:

After a few moments, Sky slouched in.

“You lied to me,” said Hamish severely.

“I did not. I remember that fellow fine.”

“It was not your birthday for a start. Your birthday was in June.”

“I just said that to make you believe me. But he was in that day, honest.”

“So what makes you sure it was that day?”

“I was going to go clubbing in Strathbane that evening but the mist got so bad, me and my friends didn't go.”

“There have been other foggy days,” said Hamish severely. **“You shouldnae ever lie to the police. If I find out Fergus wasnae in your cafe, I'll be back to arrest you for wasting police time”** (Beaton, 2009, p. 37).

Погрозу в наведеному фрагменті реалізують за допомогою умовної конструкції та дієслова на позначення фізичної дії, небажаної для адресата (*be back to arrest*).

Наступний приклад ілюструє імпліцитну погрозу:

“I'm making inquiries into the death of Trixie Thomas,” he said.

“Why?” Mrs Maclean sat back on her heels. *“That wumman's better off dead.”*

“Maybe,” he said. **“But since yourself had no reason to like her, you are one of my suspects.”** He looked at her sternly, but she gave a contemptuous snort (Beaton, 1989, p. 50)

У наведеному фрагменті погрозливий зміст фрази створює семантика іменника *suspect*: «підозрюваний» передбачає арешт, в'язницю, допити, звинувачення та інші «малоприсемні» речі. Агресивність поліцейського увиразнює невербаліка, відображена в авторському коментарі: погляд мовця описано як «похмурий» (*looked sternly*).

Попередження визначають як маніпулятивний мовленнєвий акт, функція якого полягає в інформуванні адресата про негативні наслідки певних дій адресанта (Неустроев, 2008, с. 13). До несприятливих наслідків відносять певні санкції від уповноваженої особи (у нашому випадку детектива), які можуть призвести до переростання попередження в погрозу, тобто залякування. Наведемо епізод, у якому попередження супроводжується приниженням статусу опитуваного:

"I will type up a statement," said Hamish, "and get you to sign it. I will also have to take statements from Luigi and Giovanni."

Mr Ferrari carefully stubbed out his cheroot. He looked thoughtfully at Hamish from under heavy-lidded eyes. "I am not pleased that you are pursuing inquiries into the death of a piece of shit," he said evenly. "I am not pleased with you at all, Sergeant."

"Listen to me, Mr Ferrari," said Hamish, standing up, "this is not Italy. There are no headmen in this village, and I for one will not tolerate anyone who tries to achieve his ends with threats. You are not pleased with me! Just who the hell do you think you are?" (Beaton, 1993, p. 91-92)

У наведеному прикладі тактику попередження реалізує фраза *Listen to me, Mr. Ferrari...this is not Italy*. Вона засвідчує реакцією детектива на спробу адресата погрожувати йому. Попередження тут виступає у поєднанні зі спробою понизити статус адресата (*Just who the hell do you think you are?*).

Одним із різновидів маніпулятивного психоемоційного впливу є тактика *шантажу*. Як наголошує А.Д. Никодимова, адресант шантажу має намір корегувати поведінку об'єкта, з огляду на володіння важливою інформацією або завдяки здатності виконати дії, що можуть призвести до негативних для адресата наслідків (Никодимова, 2019, р. 12). Як і тактики попередження та погрози, шантаж актуалізує прогнозовані негативні наслідки. Ця тактика пропонує адресатові альтернативний вибір між двома негативними перспективами: реалізацією погрози чи виконанням вимог:

"You may as well tell the truth or I'll haul you in and charge you with impeding the police in their enquiries" (Beaton, 2009, p. 30).

У наведеному прикладі тактика шантажу реалізована за допомогою структурно-семантичної моделі *You may do...or I'll* та дієслова зі значенням небажаної фізичної дії (*haul you in and charge you with...*).

Тактику вмовляння розглядають як сукупність прийомів та засобів, спрямованих на посилення аргументів в процесі комунікації. А.В. Голоднов визначає «персуазивну» комунікацію як особливу форму взаємин індивідів, коли адресант реалізує спробу мовленнєвого впливу на комунікативного партнера з метою мирним шляхом (за допомогою комунікативних стратегій переконання та зваблювання) домогтися від нього прийняття рішення про необхідність учинення дії в інтересах адресанта (Голоднов, 2011, с. 36), наприклад:

"I am in as bad trouble as the rest of you for I could easily lose my job for suppressing this evidence, for I could easily lose my job for suppressing this evidence. If I find the murderer, it is possible I can do a deal. I will promise him or her not to mention the blackmailing so that charge will not be added on to the one of murder. But I'll never find out who murdered Sean unless everyone here tells the truth." *He turned to Angela. He turned to Angela. "You first"* (Beaton, 1993, p. 77).

Тактика вмовляння маніфестована апелюванням до здорового глузду та обіцянками, вираженими умовними конструкціями *If I find ... it is possible* та *I'll never find out...unless*.

Лестоці, за визначенням Н.О. Бігунової, є псевдоцирим позитивно-оцінним маніпулятивним синкретичним мовленнєвим актом, для якого характерна наявність у мотиваціях мовця розрахунку й корисливості. Предметами оцінки в МА лестоців є зовнішність адресата, його моральні й інтелектуальні властивості, вміння, досягнення та вчинки (Бігунова, 2019, с. 218):

He called on the dentist, a Mr Jones, who was justifiably annoyed at his call, having already been interviewed by the Inverness police. Hamish was not surprised. He knew Blair had sent him to Inverness to get him out of the way.

“You are such an important witness, Mr Jones,” he said, “that I am afraid you have to be questioned all over again. I will not be taking up much of your time.”

“Oh, well,” said the dentist, mollified. “There’s not much to tell...” (Beaton, 1989, p. 53).

Наведений приклад ілюструє маніпулювання співрозмовником за допомогою лестоців. Основу тактики становить позитивно-оцінна семантика слова *important*, підсилена інтенсифікатором *such*. Спроба «підлеститися» до співрозмовника в зазначеній ситуації здається вдалою, оскільки адресат, як свідчать слова автора (*mollified*), заспокоюється й надає необхідну інформацію.

Висновки. Отже, когнітивно-прагматичний аналіз стратегічного плану детектива – персонажа детективного дискурсу – дає підстави стверджувати, що однією з комунікативних стратегій, до яких доволі часто звертається детектив, є *стратегія* маніпулювання. Її експлікують *комунікативні тактики* провокування, попередження, погрози, шантажу, вмовляння та лестоців, кожна з яких маркована певними лексичними, морфологічними та синтаксичними засобами мови. Перспективою подальших досліджень є різнобічне вивчення лінгвальних механізмів здійснення маніпулятивного впливу на реципієнта в художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич Ф.С.** Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
- Безменова Н.А.** Очерки по теории и истории риторики. Москва : Наука, 1991. 208 с.
- Бігунова Н.О.** Позитивна оцінка як засіб маніпуляції співрозмовником (на матеріалі англійського літературного художнього дискурсу). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2019. Вип. 2. С. 12–18.
- Битянова М.Р.** Социальная психология : наука, практика и образ мыслей : учебное пособие. Москва : Эксмо-Пресс, 2001. 576 с.
- Ван Дейк Т.** Язык, познание, коммуникация. Беларусь : БГК им. И.А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 308 с.
- Вежбицкая А.** Семантические универсалии и описание языков. Москва : Радуга, 1999. 780 с.
- Войцехівська Н.** Засоби вираження погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2014. № 30. С. 17–30.

- Голоднов А.В.** Персуазивность как универсальная стратегия текстообразования в риторическом метадискурсе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2011. 402 с.
- Григорьева В.С.** Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты. Тамбов : ТГТУ, 2007. 288 с.
- Денисюк Е.В.** Манипулятивное речевое воздействие: коммуникативно-прагматический аспект : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Екатеринбург, 2003. 200 с.
- Иссерс О.С.** Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : Едиториал УРСС, 2003. 284 с.
- Иссерс О.С., Плотникова О.А.** Речевая провокация как коммуникативная стратегия (на материале текстов интервью). *Культура народов Причерноморья*. 2007. № 110. Т. 1. С. 223–226.
- Клюев Е.В.** Речевая коммуникация : учебное пособие для университетов и вузов. Москва : Изд-во ПРИОР, 2002. 315 с.
- Мартынова И.А.** Функционально-прагматическое поле менасивных речевых актов (на материале современной англоязычной художественной литературы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Самара, 2006. 173 с.
- Неустроев К.С.** Способы выражения побуждения и воздействия : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2008. 185 с.
- Никодимова А.Д.** Шантаж как феномен деструктивной коммуникации : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2019. 179 с.
- Степанов В.Н.** Провокативный дискурс массовой коммуникации : дис. ... докт. филол. наук ; СПбГУ. Санкт-Петербург, 2004. 380 с.
- Таирова М.Р.** К вопросу о речевой манипуляции. *Известия Южного федерального университета. Филологические науки*. Ростов-на-Дону, 2011. С. 178–185.
- Pavlichenko L.V., Nikiforova Ye.Yu., Havryliuk O.O.** Manipulative strategy and tactics of investigators in the pre-trial investigation discourse. *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»*. 2020. Т. 23. № 2. С. 112–121.

ІЛЮСТРАТИВНІ ДЖЕРЕЛА

- Beaton M.C.** *Death of a Celebrity*. London : C & R, 2003. 304 p.
- Beaton M.C.** *Death of a Perfect Wife*. London : C & R Crime, 1989. 175 p.
- Beaton M.C.** *Death of a Scriptwriter*. London : C & R Crime, 1998. 198 p.
- Beaton M.C.** *Death of a Traveling Man*. London : C & R Crime, 1993. 272 p.
- Beaton M.C.** *Death of a Witch*. London : C & R Crime, 2009. 245 p.

REFERENCES

- Batsevych, F.S.** (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [The basics for communicative linguistics]*. Kyiv : Akademiia [in Russian].
- Bezmenova, N.A.** (1991). *Ocherki po teorii i istorii ritoriki [Essays on the theory and history of rhetoric]*. Moscow : Nauka [in Russian].
- Bihunova, N.O.** (2019). Pozytyvna otsinka yak zasib manipuliatsii spivrozmovnykom (na materialy anhlomovnoho literaturnoho khudozhnoho dyskursu) [Positive evaluation as the means of manipulation of an interlocutor]. *Naukovyi Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia – Scientific Bulletin of Kherson State University. German Studies and Intercultural Communication Series* (Issue 2), (pp. 12–18). Kherson : Helvetyka [in Ukrainian].

- Bityanova, M.R.** (2001). *Social'naya psixologiya : nauka, praktika i obraz my'sleĭ : uchebnoe posobie [Social psychology : science, practice and mode of thinking : work book]*. Moscow: E'ksmo-Press [in Russian].
- Van Dejk, T.** (2000). *Yazy'k, poznanie, kommunikaciya [Language, cognition, communication]*. Belarus': BGK im. I. A. Bodue'na de Kurtene' [in Russian].
- Vezhbiczskaya, A.** (1999). *Semanticheskie universalii i opisanie yazy'kov [Semantic universals and languages description]*. Moscow: Raduga [in Russian].
- Voitsekhivska, N.** (2014). Zasoby vyrazhennia pohrozy v ukrainskomu konfliktnomu dialohichnomu dyskursi [The means of expressing menace in Ukrainian conflict dialogue discourse]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh – Humanities education in technical higher educational institutions, 30*, (pp. 17–30). Kyiv [in Ukrainian].
- Golodnov, A.V.** (2011). *Persuazivnost' kak universal'naya strategiya tekstoobrazovaniya v ritoricheskom metadiskurse : dis. ... kand. filol. nauk [Persuasion as a universal strategy of text formation in rhetorical metadiscourse]*. (Extended abstract of PhD thesis). Saint-Petersburg [in Russian].
- Grigor'eva, V.S.** (2007). *Diskurs kak e'lement kommunikativnogo processa: pragmalingvisticheskij i kognitivny'j aspekty' [Discourse as an element of communicative process]*. Tambov : Izd-vo TGTU [in Russian].
- Denisyuk, E.V.** (2003). Manipulyativnoe rechevoe vozdeĭstvie : kommunikativno-pragmaticheskiĭ aspekt [Manipulative speech impact : communicative-pragmatic aspect] (Extended abstract of PhD thesis). Ekaterinburg [in Russian].
- Issers, O.S.** (2003). *Kommunikativny'e strategii i taktiki russkoj rechi [Communicative strategies and tactics of Russian speech]*. Moscow : Editorial URSS [in Russian].
- Issers, O.S., Plotnikova, O.A.** (2007). Rehevaya provokaciya kak kommunikativnaya strategiya (na materiale tekstov interv'yū) [Speech provocation as a communicative strategy]. *Kul'tura narodov Prichernomor'ya – Culture of the peoples of the Black Sea region, 110*, (pp. 223–226) [in Russian].
- Klyuev, E.V.** (2002). *Rehevaya kommunikaciya : uchebnoe posobie dlya universitetov i vuzov [Speech communication : textbook for universities and higher institutions]*. Moscow : Izd-vo PRIOR [in Russian].
- Marty'nova, I.A.** (2006). *Funkcional'no-pragmaticheskoe pole menasivny'x rechevy'x aktov (na materiale sovremennoj angloyazy'chnoj xudozhestvennoj literatury') [Functional-pragmatic field of menacing speech acts (on the samples from modern English language fiction)]* (Extended abstract of PhD thesis). Samara [in Russian].
- Neustroev, K.S.** (2008). *Sposoby' vy'razheniya pobuzhdeniya i vozdejstviya [The ways of expressing encouragement and impact]* (diss. Cand. Of Phil. Sciences). Rostov-on-Don [in Russian].
- Nikodimova, A.D.** (2019). *Shantazh kak fenomen destruktivnoj kommunikacii [Blackmailing as a phenomenon of destructive communication]* (diss. Cand. Of Phil. Sciences). Volgograd [in Russian].
- Stepanov, V.N.** (2004). *Provokativny'ĭ diskurs massovoĭ kommunikacii [Provocative discourse of mass communication]* (diss. Cand. Of Phil. Sciences). Saint-Petersburg : SPbGU [in Russian].
- Tairova, M.R.** (2011). K voprosu o rechevoj manipulyacii [On the question of speech manipulation]. *Izvestiya Yuzhnogo federal'nogo universiteta Filologicheskie nauki –*

Bulletin of the Southern Federal University. Philological sciences (pp. 178–185). Rostov-on-Don [in Russian].

Pavlichenko, L.V., Nikiforova, Ye.Yu., Havryliuk, O.O. (2020). Manipulative strategy and tactics of investigators in the pre-trial investigation discourse. *Visnik KNLU. Seriya Filologiya – Bulletin of the KNLU. Philology series, 2*, (pp. 112–121). Kyiv [in Ukrainian].

ILLUSTRATIVE SOURCES

Beaton M.C. (2003). *Death of a Celebrity*. London : C & R [in English].

Beaton M.C. (1989). *Death of a Perfect Wife*. London : C & R Crime [in English].

Beaton M.C. (1998). *Death of a Scriptwriter*. London : C & R Crime [in English].

Beaton M.C. (1993). *Death of a Traveling Man*. London : C & R Crime [in English].

Beaton M.C. (2009). *Death of a Witch*. London : C & R Crime [in English].